

Jaume Cabré i la llarga mirada sobre la distància curta

Com si d'un cicle creatiu taxat i prefixat es tractara, Jaume Cabré retorna després de la catedralícia 'Jo confesso' amb un excel·lent llibre de relats, 'Quan arriba la penombra'. Alternances entre distàncies narratives que ha sovintejat al llarg d'una carrera exemplar. Tracem el perfil del mestre quan posa la mirada en la distància curta.

Per Xavier Aliaga
Il·lustració de Salvador Llosà

Ben mirat, els cicles prefixats que esmentàvem en les línies anteriors no deixen de ser una simplificació, una certa llicència. Des que va començar a publicar, Jaume Cabré i Fabré (Barcelona, 1947) ha anat alternant diversos gèneres, no sols la narrativa curta i la novel·la, sinó també la literatura infantil i juvenil, els guions de cinema i televisió i també l'assaig, sempre centrat en el vessant creatiu. La seqüenciació de l'obra de Cabré, amb tot, parla d'un diàleg entre el format breu i el llarg, on la narrativa curta té personalitat pròpia, es regeix pels seus propis codis, però actua com a camp de proves de les novel·les.

Fet i fet, Cabré obri tasca literària amb dos reculls de relats. El primer és *Faules de mal desar* (Selecta, 1974), un llibre que passa desapercebut, malgrat haver guanyat el Víctor Català. Pocs començaments són fàcils. *Toquen a morts* (1977, La Magrana), és el segon. L'escriptor té referents diversos, de la gran novel·la del segle XX (James Joyce, Marcel Proust, William Faulkner o Gabriel García Márquez, entre més; Maria Aurèlia Capmany, Mercè Rodoreda o Manuel de Pedrolo

en l'àmbit català), però també beu dels relats de Pere Calders o Julio Cortázar. Els primers llibres de relats prefiguren el seu desembarcament en la narrativa llarga, amb una tirallonga de novel·les que van afermant el seu monument literari: de la iniciàtica *Carn d'olla* a *La teranyina*, passant per *Fra Junoy* o *l'agonia dels sons*. Obres que juguen amb la història i la creació artística com a matèria primera de reflexió, que van perfilant les habilitats tècniques de l'autor i que desemboquen en les que són, segurament, les primeres grans novel·les de Cabré: *Senyoria* (1991) i *Lombra de l'eunuc* (1996), ambdues en Proa, la seua editorial de referència.

En aquesta franja temporal, Cabré alterna la novel·la amb llibres de relats com *Llibre de preludis* (1985) i amb un altre aprenentatge que té a veure amb el món audiovisual, la redacció de guions televisius com ara en la sèrie *La granja* —la primera de llarga durada feta en català— o l'adaptació al cinema de *La teranyina*. "Fent guions vaig agafar molt d'ofici. Vaig aprendre a resoldre problemes, a construir personatges i a traslladar una història en imatges", confessava l'escriptor, admirador de sèries com *The Wire*.

'Viatge d'hivern'

Cabré feia això, agafar ofici, solvència tècnica, escodrinyava les lleis de la creació, les externes i també les internes. "Això d'explicar històries va més enllà de ser una qüestió divertida. És una activitat més profunda i íntima amb la qual té a veure la satisfacció de crear un món i d'inventar-te les lleis de funcionament", escriuria en un dels seus assajos sobre la creació, *Les incerteses* (2015). L'escriptor, ja plenament consagrat en la dècada del 1990, anava descobrint que, de la mateixa manera que les seues exigents històries en forma de novel·la requerien un esforç, els relats curts havien de trobar el seu moment, no responien al mateix ardor intensiu.

"Quan vaig comprendre d'una vegada que els contes tenien cames, el que vaig fer va ser canviar de tàctica i, com assegura Quinquín que recomana Lao Tse, vaig esperar assegut, immòbil, davant de la porta de la cabana, que els contes un dia passessin per davant meu per agafar-los pel ganyot i demanar-los explicacions", explicava Cabré en l'epíleg de *Viatge d'hivern* (2000), fent referència a un dels seus personatges. Aquest és un dels seus grans llibres de relats, un mecanisme de re-

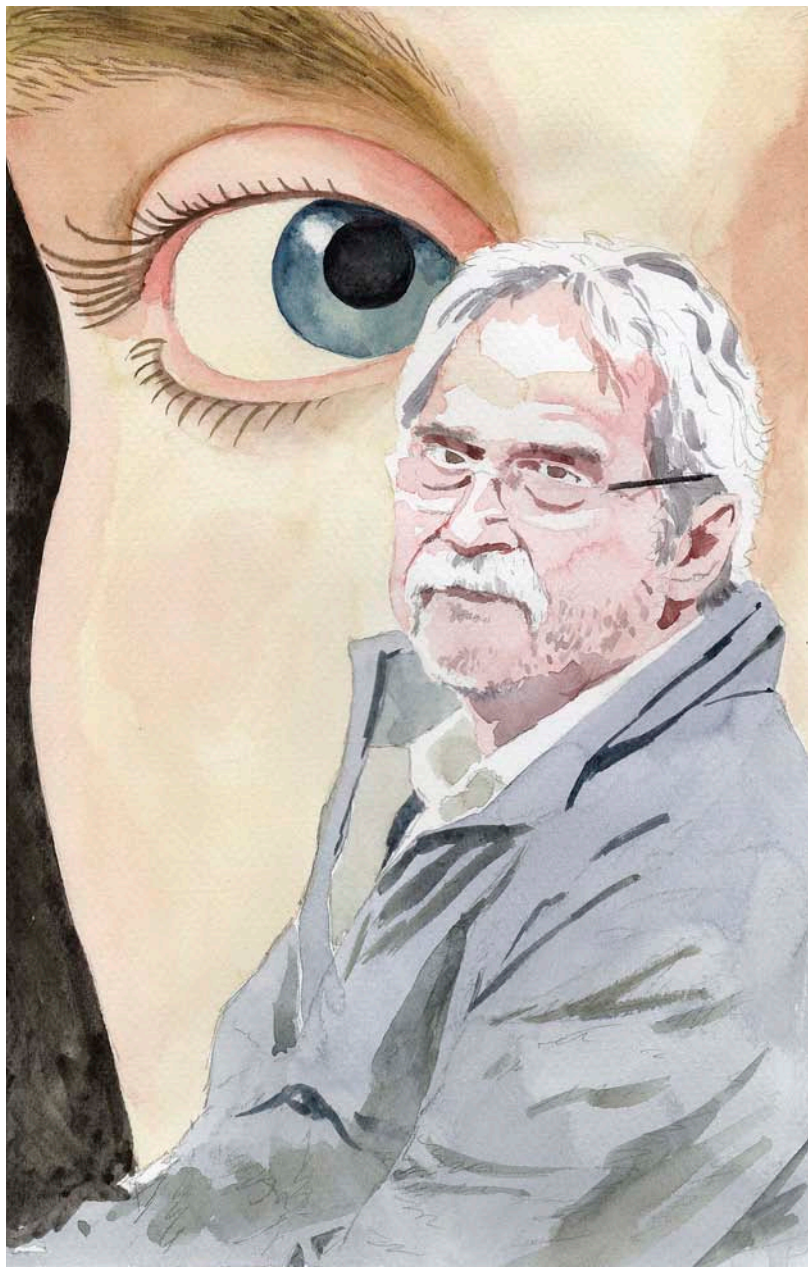
llogeria narrativa, un llibre relligat per les connexions i les dèries al voltant de la música i l'art.

En aquell epíleg, Cabré relativitzava possibles desavantatges del format breu, sobretot des del punt de vista d'uns personatges que "existeixen malgrat no haver tingut els avantatges que solen fruir els personatges de novel·la, ja que viure en un conte és com passar tota la vida en un d'aquells hotels japonesos que semblen una càmera de descompressió de submarinistes". "Però això només és en aparença", matisava: "Els personatges de contes, com les seves històries, es basen molt en allò que no s'ha arribat a dir però que hi és". Una idea que completarem amb una cita de *Les incerteses*: "Els personatges d'una novel·la són difícils de fer. Van creixent amb el món narratiu. I acaben tenint, si en sabem, vida interior. Els personatges d'un conte habitualment no tenen gruix perquè no hi ha temps ni espai per fer-lo engreixar: ara bé, la saviesa de l'autor pot fer-nos-els veure com a personatges rodons, esfèrics, amb relleu, només amb un gest i quatre paraules".

Per a Cabré, aquelles pinzellades exemptes de caselles buides obliguen també els lectors a ser "més actius que quan llegeixen novel·les". I també se n'adona, escrivint *Viatge d'hivern*, que la respiració de l'escriptor és diferent, conté un ritme "més sincopat". El relat curt és una partida que s'ha de guanyar més de pressa, "en el primer assalt", en contraposició al combat novel·lístic, "llarg, especulatiu, laboriós, tàctic, que acabarà guanyant per punts".

Comptat i debatut, la de *Viatge d'hivern* és també una victòria de la distància curta. La gojosa eclosió de personatges com el pianista d'"Opus pòstum", Pere Bros, a qui se li apareix Schubert, les vides magistralment enllaçades de "Dos minuts", el final pertorbador d'"El testament" i el seu hipocondríac protagonista, Agustí Ardèvol, la història commovedora del presoner de "L'esperança entre les mans", la casual dona de fer feines de "La pols", l'enigmàtic Zoltán Wessenlényi, el visitant de la tomba de Schubert en "Winterreise"... Parem i rebobinem: Schubert, de nou? I no era Wessenlényi un personatge que apareixia en "Opus pòstum"? Sí. No únicament això: al llarg d'aquest viatge hivernal, els personatges principals d'uns relats seran secundaris en uns altres. I objectes com quadres i partitures seran recurrents al llarg de tot el llibre. Si els relats es regeixen per les seues pròpies lleis, els reculls de Cabré, també.

El fet més curiós —o remarcable, si voleu— és que *Viatge d'hivern* està articulant d'alguna manera el discurs de l'obra magna de Jaume Cabré, *Jo confesso* (2011), que apareixerà més d'una dècada després. Pel mig, l'escriptor barceloní és capaç d'escriure un bon grapat de gui-

ons i llançar una altra novel·la descomunal, *Les veus del Pamano* (2004), una obra complexa i alhora assequible, la clau que obri molts panys i que connecta amb obres anteriors. Durant més d'una dècada, Cabré estava construint el món i els referents d'Adrià Ardèvol —cognom que, com hem vist adés, l'escriptor fa servir en *Viatge d'hivern*— mentre bastia el sòlid edifici habitat per Oriol Fontelles i Elisenda Vilabré. Un procés en el qual els relats feien de missatgers. Com bé diu la contracoberta de la reedició de *Viatge d'hivern*, del maig del 2014, aquest volum "anticipa l'arquitectura i el món de *Jo confesso*". Un llibre, amb tot, amb volada pròpia: el magnífic recull →

Nova
maqueta

Nous
opinants

Nou
format

Nou
Temps

Ja al teu quiosc

Per fer-te
subscriber entra a
www.eltemps.cat
escriu-nos a
[subscripcions@
eltemps.cat](mailto:subscripcions@eltemps.cat)
o telefona al
902131025.

Us atendrem de
9.00 a 14.00 hores

→ de Cabré merescu el premi Serra d'Or de l'any 2001.

Un pas natural cap a la penombra

No farem creure coses que no són: quan a finals del passat mes de desembre s'anuncià que Jaume Cabré tornaria a publicar ficció, després del tsunami confessional, alguns lectors mostraven el seu desencís a les xarxes socials pel fet que el nou llibre no fóra una novel·la.

Pot ser qüestió de gustos, o de l'influx de les grans novel·les de Cabré.

El ben cert és que l'esperat *Quan arriba la penombra* no hauria de decebre ningú. De primer perquè, altre cop, és un llibre excel·lent, que explora encara la nostra capacitat de sorpresa com a lectors. I perquè fins i tot els amants més acèrrims del format novel·lístic trobaran que la lectura d'aquest volum es presta a multitud de connexions

entre els relats, de manera més marcada fins i tot que en *Viatge d'hivern*. A l'epíleg de la seua nova criatura, Cabré explica que als seus inicis com a escriptor el novel·lista Vicenç Riera Llorca "defensava que els reculls havien de ser construïts amb contes que tinguessin un lligam, una atmosfera comuna, una relació no necessàriament argumental, però relació al cap i a la fi".

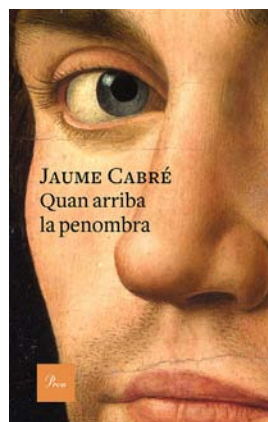
Tot i que la procedència dels relats és acurada i diversa —n'hi ha uns, pocs, de publicats, uns altres d'inèdits—, el fil conductor és un cert clima de violència, un ambient insà, de "gènere gris". Les referències culturals, en aquest cas sobre la pintura, continuen organitzant part del nou món, esquitxen el llibre, com ara en els jocs entre l'onirisme i la fantasia del quatre *La paysanne*, però el to del llibre té quelcom inèdit en Cabré a l'hora de despullar la condició humana

i la seua crueltat. Una atmosfera que té molt a veure, explicava Cabré, amb l'ordenació dels contes, a anar generant en el lector un estat d'ànim.

La progressió cap al fatal desenllaç d'"Els homes no ploreu", l'assassí d'"A sou", el joc macabre de "Poldo", el delinqüent precoç de "Nunc dimittis", l'elaboradíssim retorn del criminal al lloc del crim de "Teseu" o la venjança estèril continguda en "L'Ebre", construeixen aquest nou mecanisme narratiu, amb

personatges i situacions que van i vénen i reforcen la impressió unitària del llibre. Que fins i tot es podria llegir com una novel·la, sense ser-ho.

Quan arriba la penombra té vida autònoma, és un llibre de Jaume Cabré, amb totes les conseqüències, fruit del rigor i la capacitat narrativa de l'autor, de la seua prodigiosa capacitat tècnica per fer passar per naturals recursos que són pur prodigi, artífici en el bon sentit.

Un llibre que en justificava l'espera.

La trajectòria de l'autor de *Jo confesso*, tanmateix, convida a creure que aquest recull de relats forma part també d'un procés, que segueix una pauta. "L'únic que he procurat sempre és no repetir-me. Després surten obsessions que apareixen sense voler, però sempre m'ha terroritzat fer *Senyoria 2* o *Senyoria 3*. Quan acabo una novel·la jo ja ho he dit tot. Després, ja no vull tornar a viure en un món que ja he viscut. El que vols és allunyar-te i fer noves amistats".

Algun dia ho sabrem, però potser els nous amics de Cabré que treuen el cap en *Quan arriba la penombra* formen part del nou món, d'una futura novel·la. I aquest recull és, de nou, el pas natural. Errariem, tanmateix, si no li atorguem entitat pròpia, perquè torna a palesar la llarga mirada del mestre sobre la distància curta. En més d'un sentit. ●